

Een taalmethode voor het individueel beroepsonderwijs

1 januari 1989

Auteur: Martien de Boer

Volume: 20

Nummer: 3

Pagina's: 107-114

Documenten

- [moer_jrg20_017.pdf](#)

martien de boer een taalmethode voor het leerplan individueel ontwikkeling beroepsonderwijs al enige tijd bestaat bij het instituut voor leerplanontwikkeling de slo een project nederlands voor het individueel beroepsonderwijs ibo medewerkers aan het project zijn jan verbeek jan boland en martien de boer het ibo is onderdeel van het lbo en vangt leerlingen op die om allerlei redenen in een gewone lbo klas niet goed gedijen martien de boer beschrijft in dit artikel hoe gewerkt wordt aan een methode die tegemoet komt aan de uiteenlopende leerbehoeften van ibo leerlingen inleiding ken hierboven herkennen uit onze contacten met leerkrachten blijkt de methode die wij gebruiken is volstrekt onsteeds weer dat bestaande ibo taalmethoden geschikt voor individueel werk de een leest niet voltooien in een gemiddelde ibo klas dat vlot een tekst terwijl de ander nog geen onderkan ook bijna niet zolang onder een methode titels op t v kan volgen ik heb vijftien leerboeken wordt verstaan van een leerling in de klas en ze werken uit drie verboek valt niet te verwachten dat het tegemoet schillende taalboekjes we laten nooit de kan komen aan de sterk uiteenlopende leerbevevragen uit het boek beantwoorden we doen hoeften in het ibo leerkrachten zoeken of ma altijd iets anders met de tekst de leerlingen ken daarom zelf materiaal ter aanvulling pas vinden het prachtig om invuloefeningen uit het sen hun didactiek aan volgen een cursus over boek te maken steeds weer die rijtjes in leerproblemen zijn kortom naarstig op zoek vullen leidt nergens toe daarmee houd je ze naar een geschikte onderwijsmethode voor alleen maar bezig deze leerlingen maar niet alle leerkrachten tot zover een globale indruk van de situatie hebben tijd en deskundigheid voor dergelijke waarin ibo leerkrachten ibo leerlingen en hun activiteiten en velen vallen terecht graag te leermiddelen zich bevinden de situatie in het rug op een boek bij voorkeur een goed ibo bestaat uiteraard niet maar wij twijfelen erboek niet aan dat velen in de ibo praktijk de uitspraak wij pleiten ervoor om de begrippen methode moer 198913 p 107 114 1 07 en leerboek niet meer zomaar gelijk te stellen voorbeeldlesmateriaal en voor het ibo te streven naar een taalmethode die voldoet aan de andere woordenboek gezien de opdracht van het

ministerie stond betekenis van methode een weloverwogen de eerste fase van het ibo project in het teken manier van handelen om een zeker doel te be van het maken van lesmateriaal samen met reiken het handelen is daarin zowel het han de leerkrachten van de marke inventariseerden delen van de leerkracht het didactisch hande we taalproblemen van ibo leerlingen veel ibo len als dat van de leerling het oefenen met leerlingen vertonen schrijfangst en spreek taal het verwerken van lesmateriaal voor dit angst schroom om actief taal te gebruiken op handelen zijn richtlijnen voorbeelden afspra school als leerlingen wil spontaan vertellen ken materialen nodig het doel van dit han zijn hun verhalen vaak onsa menhangend delen moet vastgesteld omschreven worden een tweede probleem is de grote onzelfstan dat een en ander weloverwogen dient te ge digheid van leerlingen in de les na het lezen beuren spreekt vanzelf van een opdracht of instructie weten de in dit artikel beschrijven we wat wij onder de meesten toch niet wat ze moeten doen en noemer ibo project bij het instituut voor leer zeggen al snel er niets van te snappen oefen planontwikkeling slo doen om zo n welover ningen van het vaak voorkomend genre zet in wogen en doelgerichte taalonderwijsmethode het goede rijtje zijn voor veel leerlingen al voor het ibo dichterbij te brengen lastig verticale en horizontale tekstordeningen zoals in veel schema s voorkomen zijn waar schijnlijk veel te abstract het ibo project nederlands over het algemeen zijn ibo leerlingen onvol van de sl o doende taalvaardig om de lessen op school bij alle vakken probleemloos te kunnen volgen het ibo project startte eind 1986 nadat de lbo onleesbare handschriften gebrekkige concen inspectie bij het ministerie van o w de pro tratie en allerlei problemen van sociaal blemen van leerkrachten n ederlands in het ibo emotionele aard bemoeilijken bovendien het le had aangekaart het ministerie verzocht de ren en les geven in een ibo klas de lesjes in slo vervolgens om voorbeeldlesmateriaal ne ibo taalboeken spelen zelden of nooit op deze derlands te maken voor deze doelgroep met problemen in name omdat veel leerkrachten met de bestaan hoewel ook wij niet in een klap al deze zaken de taalmethoden niet goed uit de voeten konden aanpakken kozen we lesonderwerpen konden die zinnig leken in het licht van het boven in dezelfde tijd zochten enkele leerkrachten staande we maakten lessen over schema s van de scholengemeenschap de m arke voor lesrooster t v gids openingstijden van mavo lbo en ibo contact met de slo ze sig zwembaden e d zie afbeelding 1 en over in naleerden dat n ederlands in hun ibo afdeling structies in een schoolboek op een fles bezigheidsonderwijs dreigde te worden wil bleekmiddel pictogrammen met de bedoeling den daar graag verandering in brengen en om leerlingen vertrouwd te maken met dat vroegen de slo daarbij om hulp ook zij von soort teksten en met belangrijke kenmerken den onvoldoende steun voor hun lessen in de ervan een lespakket over mondeling vragen beschikbare ibo taalboeken stellen behandelt zowel de taaltechnische kant er was dus een dubbele aanleiding voor de van een vraag hoe formuleer je een duidelijke slo om een ibo project nederlands in het le vraag als het nut van vragen stellen je krijgt ven te roepen de activiteiten en ontwikkelin een antwoord waardoor je weer iets wijzer gen van het ibo project geven we hieronder bent weer achtereenvolgens worden beschreven aan de lespakketten abc project en brieven voorbeeldiesmateriaal doelen voor nederlands schrijven lag de ge-

dachte ten grondslag dat in het ibo en de eerste gedachten over een schrijven in een ongedwongen situatie de ibo ibo leerplanvoorstel leerlingen kan helpen bij het overwinnen van schrijfangst in het abc project schrijven de leerlingen het alfabet in hun schrift en verzinnen ze bij elke letter een woord al dan niet rond een afgesproken onderwerp bij een aan 108 d monique hassan enz brood sneden aardappelen stuk s groente groentelepels frui t stuk s melk of glaze n melkprodukten kaa s plakken 0 co tal woorden naar keuze maken ze kleine het leren laat zien geen losse invulrijtjes dus werkstukjes door te schrijven te illustreren en maar complete communicatieve situaties verslag te doen van activiteiten bijvoorbeeld liefst uit de wereld van de leerlingen afkom een interview belangrijk hierbij is dat de leerlingen hun gedachten op papier leren zetten en een tweede basisgedachte is dat vooral in het aandacht voor het schrijfwerk leren opbrengen eerste jaar waar de lessen voor bedoeld zijn gen het accent ligt op het schrijfproces en in leerlingen de gelegenheid moeten hebben om mindere mate op het schrijfprodukt dat dan nader kennis te maken met allerlei vormen van ook niet te snel met de rode pen benaderd taalgebruik in verschillende situaties onge moet worden dwongen en zonder dat de kwestie goed of in het lespakket brieven schrijven is het fout steeds op de voorgrond staat ze moeten schrijfprodukt bedoeld voor leeftijdgenoten uit een frisse start kunnen maken na de basis een andere ibo klas waarmee een correspon school zonder het gevoel te hebben helemaal dentie opgezet wordt de brieven die de leer opnieuw te beginnen lingen schrijven eerst klassikaal later in ook vinden wij het belangrijk dat leerlingen groepjes of individueel moeten uiteraard aan vooral bij nederlands gestimuleerd worden en de fundamentele leesbaarheidseisen voldoen de ruimte krijgen om vragen te stellen en zelf maar centraal staat weer het opschrijven van te vertellen wat ze weten en meegemaakt eigen gedachten en verhalen tussen de regels hebben de leerlingen kunnen daardoor sterker door maken de leerlingen kennis met briefcon betrokken raken bij het leren en de leerkracht venties en het schrijven van enveloppen raakt op de hoogte van kennis en ideeën van ten slotte maakten we een lespakket over de leerlingen orientatie op teksten als leerlingen op den duur zelfstandig met allerlei soorten teksten h et voorbeeldlesmateriaal gebundeld om moeten kunnen gaan zullen ze dat stap voor stap moeten leren een van de eerste van een aantal lessen is onderzocht hoe er in stappen naast het verwerven van technische de praktijk mee wordt gewerkt mooi 1988 leesvaardigheid is het leren kennen en onder leerlingen en leerkrachten reageerden enthouscheiden van verschillende soorten tekst in siast op de lespakketten aanleiding voor de deze lessen komen korte reclametekstjes in slo om het materiaal te bundelen en voor een structies verhalen fictie en nieuwsberichten groter publiek beschikbaar te stellen aan de orde in een van de lessen verdelen de toegevoegd werden toen suggesties voor leerlingen allerlei krant artikelen over de juiste spreek luisterlessen rond het jeugdjournaal en rubrieken pop sport radio en t v en voor het anders werken met leesteksten uit de binnenland de bedoeling in een andere les ibo methode fundamenteel nederlands broe is om leerlingen te laten zien dat over een on ders e a 1986 die we op verzoek van de derwerp heel verschillende soorten tekst ge marke hadden gemaakt in fundamenteel ne schreven kunnen worden teksten met ver derlands en

in bijna elk ander taalboek begint schillende doelen daartoe is een kwartet spel ieder hoofdstuk met een tekst meestal een gemaakt waarvan elk kwartet vier verschillen fictie fragment en vragen daarover de leerlin de soorten tekst over een onderwerp bevat gen moeten meestal woorden of zinsdelen uit zie afbeelding 2 de leerlingen spelen eerst de tekst overschrijven bij wijze van antwoord het kwartet spel en gaan daarna de tekstjes nog afgezien van het feit dat de bedoeling van soort bij soort leggen waarbij ze overeen fictie vooral diverterend is zullen leerlingen komsten en verschillen ontdekken van dat vragen beantwoorden niet snel beter leren lezen het is immers steeds weer dezelfde uitgangspunten de controle die plaatsvindt er worden geen technieken of strategieën aangeleerd een van onze belangrijkste uitgangspunten te omdat de teksten in deel 1 van fundamenteel rug te vinden in de boven beschreven lessen nederlands allemaal fictieel zijn hebben we is dat de leerlingen vaardigheden oefenen en gekozen voor alternatieve lessuggesties die zo werken aan opdrachten die een duidelijke con wel kunnen leiden tot beter begrip van de text hebben een context die voor de leerlin tekst als tot meer plezier in het lezen van gen herkenbaar is en die direct het doel van jeugd verhalen begrijpend lezen van zakelijke 110 het was behoorlijk warm het potkachel tje snorde genoeglijk behaaglijk schoven de kinderen rond de kachel het zou nog we l even duren voordat hun klere n droog waren kache l a kachel aansteke n b kachel brand c kachel warmte rd kache l mode l afb 2 fragmenten uit lespakket orientatie op teksten elk kwartet bestaat uit vier verschillen de soort e n tekst over een onderwe rp 11 1 teksten zal op een ander moment aandacht moeten krijgen een verhaal van guus kuijer hij zag er bleek uit over het meisje madelief en haar moeder o c i k ga wel verd er ze i i vo a v o ntuu r h ie r p 38 bijvoorbeeld staat bol van de directe ko m i k ri e p hij the o e n mark moe s te n rede en van de non verbale communicatie het ondanks alles lache n ze zetten de fiets verschil tussen directe en indirecte rede komt t eg en een boom en deden hem op slot in de les aan bod evenals voorlezen met veel wacht even zei theo hij liep iets verder intonatie gegiechel gezocht en gebrom het bos i n hij z ocht lin ks en re chts t oen zoals in de tekst is aangegeven na het lezen t ro k hi j aa n ie ts mar k en i v o l iepen naar of horen van een fictie fragment moeten de t heo t o e onde r een st ru i k lag he t ver ro e s te leerlingen er altijd op worden gewezen dat ze f rame va n een fi ets j aap s f iets het hele verhaal kunnen vinden in de biblio ik ga terug zei mark ik ga terug mark thee k ook een aangekochte serie jeugdverhalen 2 kee r d e a l s ee n idi oot zijn f iets h i j reed werd in de bundel opgenomen deze verhalen weg sl i nge r e n d en r oepend zijn speciaal geschreven voor leerlingen van i vo keek theo aa n door gaan zei theo 12 tot 15 jaar die moeite hebben met lezen ze lie pen s a m en v e r der het fietspad werd woorden en zinnen zijn eenvoudig gehouden sm a ll e r p l ot sel ing stonde n ze t us s e n terwijl de verhalen veelal spannend en beslist struik e n niet te kinderachtig zijn zie afbeelding 3 we k unn e n ni et v erder zei ivo doordat alle verhalen ook op bandjes zijn in hier is het ze i the o hij had een g ek gevoe l gesproken kan lezen met luisteren worden ge in z i j n ke e l met z i j n hand h i eld hij he t combineerd of afgewisseld er zijn tal van rode schrift vast niets gebeurde e r variaties mogelijk klassikaal en individueel op late n we terugg aan zei iv o je grootvader school en thuis verzon he t mis s ch ien

eind 1988 verschenen de lespakketten les the o zei n i et s h i j gel o of d e niet dat de suggesties jeugdverhalen en bandjes in een bundel leerstof nederlands voor het indivi a f loop van he t ve rhaal verzonnen was dueel beroepsonderwijs de boer 1988 heel nadrukkelijk is deze bundel niet bedoeld als leergang of als taalboek de beschreven lessen afb 3 fragment uit griezeverhaal afge moeten gezien en gebruikt worden als aanvul drukt in grote letters en 66k op cassette ling op en afwisseling van het taalboek de ingesproken aandacht voor de betreffende taalvaardigheden blijft natuurlijk te incidenteel als er drie les zicht dwingt tot systematisch nadenken over sen aan besteed worden de bedoeling is dan de vraag wat we precies willen en belangrijk ook dat leerkrachten geïnspireerd worden tot vinden met het vak nederlands in het lbo het het maken van vervolglessen beschikken over zo n overzicht geeft houvast bij het ontwikkelen van lessen en leerlijnen voor verschillende vakonderdelen ook maakt doele n het op schrift stellen van doelen discussie er over mogelijk tijdens het werken aan de lespakketten na we formuleerden in nauw overleg met de leer men we voortdurend beslissingen we gaven krachten van de marke wat de leerlingen zou bepaalde taalvaardigheden prioriteit boven an den moeten kunnen na vier jaar lbo dere we kozen tekstsoorten waarvan we vin spreken den dat de leerlingen er in ieder geval kennis de leerlingen kunnen mee moeten maken we besloten dat spreken begrijpelijk verslag doen van een gebeurte en luisteren extra aandacht verdienen kortom nis of activiteit we lieten onze gedachten gaan over de inhoud een mededeling of informatie doorgeven van het hele taalonderwijs in het lbo de be hun mening geven hoeft groeide om een overzicht te maken van luisteren de minimumdoelen die wij met dat onderwijs de leerlingen kunnen voor ogen hadden het maken van zo n over mondelinge informatie o a op school t v 112 n ie uw s b e g rij pen verschillende tekstsoorten onderscheiden spreken luisteren het doel van de schrijver lezer aangeven d e l ee rli ng e n kun nen onderscheiden wat ze wel en niet begrijpen d oel g eric ht ges p re kk en v oe r e n o a ove r in een tekst conflicten arbeidsvoorwaarden beroeps zowel de context van een woord of zin als k euze s o llicitatie a f s p ra k e n slec ht het woordenboek gebruiken om een tekst n i e u w s go e d n i e u w s k lac h ten met ve r te begrijpen sc h ille nde s oo rte n ge s preks pa rtne rs o a tegenstellingen voorbeelden meningen e d werkgever l eerkracht arts ouders in een tekst begrijpen vriend inn en k lante n ambtenaren interpunctie verbindingswoorden voor l ezen naamwoorden e d in een tekst begrijpen d e leerlingen k unnen z el f stan di g sc h ri ft e l ijke informat i e be g ri j pe n we hebben niet de illusie dat alle ibo leerlingen o a reclamefolders ondertitels op t v in vier jaar tijd al deze vaardigheden kunnen nieuwsberichten gebruiksaanwijzingen in verwerven dat is echter geen reden om er s t r u ct ies han d leid in ge n schema s b roc h u niet naar te streven dat ze deze doelen berei res f ormulieren schoolboeken ken in de letterlijke betekenis is een doel s chrijven niet dat wat bereikt z a l worden maar dat de leerlingen kunnen wat we graag willen bereiken doelen hebben aan t ekeni nge n mak e n vo o r z i c h zelf o a bij de functie om richting te geven aan ons han het leren b i j h et vra g e n va n in fo rm a t i e als delen in dit geval in het onderwijs sterker br a inst or m t nog doelen zijn onmisbaar bij het vorm geven k ort e m e d e d elinge n b e g r i j p elij k voor ande van een onderwijsaanbod in de inleiding re n opsc h rijve n

feliciteit kaart zakelijk schreven we immers al dat een goede onderbreffing werkverslag wijsmethode doelgericht is en dat doelen daar schriftelijk verag en beantwoorden verschillen om vastgesteld en omschreven moeten lende soorten toets examenvragen worden formulieren in vullen noag irok aarten inschrijven en bestelformulieren verhuis bericht leerplanvoorstellen fictie de leerlingen kunnen in het voorbeeld van deelvaardigheden voor aandacht opbrengen voor bekende en nieuwe lezen hierboven klinkt al sterk door wat er al we genres gesproken en geschreven fictie lemaal in vier jaar aanbod zal moeten komen oastrips jeugd verhalen en jeugd ro in de les het ibo project werkt momenteel aan mans tv series gedichten dagboeken een leerplan nederlands voor het ibo waarin hoorspelen afgeleid uit de geformuleerde doelen voor alle kritisch zijn ten aanzien van fictie hun me vakonderdelen een onderwijsaanbod beschrijving geven over de verhalen die lezen worden hoewel het leerplanvoorstel nog in hoor-den zagen verschillen tussen fictie en de maak is tekent zich een aantal contouren werken lijken aangeven al duidelijk af informatiekunde het eerste leerjaar zal een informeel karakter de leerlingen kunnen en moeten hebben actief kennis maken met zelfstandig informatie overzichten gebruiken taalgebruikssituaties weer plezier krijgen in oai n houd opgeven ca talogit elefoon taal staan centraal evenals individuele proboek registers tv gids dienstregelingen grammatica om voorwaardelijke taalvaardigheid ook in geautomatiseerde vormen te verwerven technisch lezen het alfabet gebruiken handschrift verbeteren concentra het voert te ver om hier ook weer te geven tie in het vierde jaar moet taalgebruik in aller hoe we al deze vaardigheden hebben uit lei relevante situaties steeds weer geoefend gesplitst in deelvaardigheden voor lezen ziet worden en moeten leerlingen individueel hun dat er bijvoorbeeld zo uit zwakke plekken kunnen bijshaven het twee de leerlingen kunnen de en het derde jaar vormen de overgang van technisch en in redelijk tempo lezen informele naar meer formele situaties van 113 heel concreet naar wat abstracter taalgebruik noten en staan tegelijkertijd in het teken van het leren van allerlei handzame strategieen om 1 het abc project heeft eerder enige bekende teksten en gesprekssituaties te benaderen gekregen als onderdeel van het project gericht schrijven voor lbo en mavo goede resultaten ook daarbij zal de leerstof op verschillende nivea dit abc project in enkele ibo klassen op de vaas moeten worden aangeboden markewaren aanleiding om het op te nemen in veel aandacht willen we in het leerplan de bundel met lesmateriale nvoor het ibo voorstel besteden aan de individualisering van het onderwijs we hebben de indruk dat de twee studentes van de lerarenopleiding van hoi in ibo bij gebrek aan goede methoden nu geschoold w indesheim voorheen clz studeerden onvoldoende uit de verf komt binnenkort start af op een verhalenproject voor ibo leerlingen een verkennend onderzoek naar vormen van hun studiebegeleider attenderde ons op dit ma differentiatie in het ibo problemen en succes teriaal en wewaren het er snel over eens dat het niet in de kast mocht verdwijnen we kochten de sen van scholen op dit gebied bruikbare en verhalen en bandopnamen van de studentes om onbruikbare lesmaterialen de resultaten van ze via de bundel met lesmaterialen voor het ibo dit onderzoek moeten een beeld schetsen van te kunnen uitgeven de mogelijkhe-

den voor doelgerichte individualisering en van de relatie tussen individuele en 3
het leerplanvoorstel wordt in december 1989 geïnteresseerde leerstof
publiceerd wie hierin geïnteresseerd is kan contact opnemen met Ellen Groote
haar tel 053 480559 de IBO leerkrachten onder de lezers vragen 840559 bij haar kan ook
de publicatie leerstof zich nu misschien afvragen wat hebben we hier in Nederland voor
het individueel beroepsonderwijs besteld worden gelijk aan weer een boek ge-
blaad en weinig wil voor wie of wat is zo'n leerplan bedoeld literatuur iedereen is
natuurlijk vrij om een leerplanvoorstel te gebruiken scholen vaksecties boermeester
leerstof in Nederland voor het individueel leerkrachten en andere belangstellende
3 beroepsonderwijs en de slo 1988 maar daarnaast is het de bedoeling
van dit leerplan om educatieve uitgeverijen een handbroederswijze aan te den-
sen fundamenteel vast te geven inmiddels heeft een uitgeverij Nederlandse taalmeth-
ode voor 180 deel 1 Groningen Wolters Noordhoff 1986 ons laten weten zeer
geïnteresseerd te zijn in een leerplan in Nederland voor het IBO men moet commu-
nicatief taalonderwijs en 180 heeft de bedoeling een IBO taalmethode op dit leerlin-
gen een vooronderzoek en de slo leerplan te baseren 1988 mededeling nr 2
3 wij hopen uiteraard dat dat de weldoordachte doelgerichte methode wordt waar
leerkrachten in het IBO al jaren vergeefs op wachten we stellen ons naast een set
van leerboeken waarvan een deel expliciet bestemd is voor individueel onderwijs
veel audio visueel materiaal voor computerprogramma's motiveerend en heel
geschikt voor individueel werken maar uiteraard hoort daarbij ook een leerkracht
die gesteund door een goede methode duidelijke onderwijsdoelen en de mogelij-
kheid van gerichte nascholing met plezier les kan geven in wat misschien wel de
lastigste taak van ons onderwijsstelsel is 114